

варіативністю. Порушуються норми сполучуваності твірної бази й афікса, оскільки в сучасній українській літературній мові слова з *-ість* становлять переважно відад'єктивні похідні: радість ← радий. Менш поширені новотвори із суфіксом *-инь*, трансформованим відповідником суфікса *-інь*: *сліпотинь*. Особливістю okazіоналізму *сліпотинь* є те, що в контексті він метафоризується й позначає істоту, імовірно, жінку: «З келищечком в руці і з квіткою чужою. / Стояла Ти... Моя стояла *сліпотинь*... / Любоє, Ти?.. Жовтіє квіточка левкою...» [2, с.115].

Чільне місце у поетичних текстах С. Сапеляка посідає формант *-от-*: *снігота*, *любота*, *вигнота*, який, окрім значення збірності, надає утворюваним іменникам негативної конотації: «Ой *сніги* ж ці солоні... / Ой *снігото* солоня, – на той світ етап. / Лине кров до колючки».

Серед авторських прикметників виокремлюються поодинокі відіменникові ад'єктиви, які утворювалися за допомогою таких суфіксів: *-н-*: *алюмінійний*; *-инн-*, *-енн-*: *сиротинний*, *марнотенний*; *-ов-ий*: *фавстовий*; *-льн-*: *сумувальний*; *-ільн-*: *жовтільний*. Виникнення авторських ад'єктивів зумовлюється прагненням до образності, експресивності та стислості вислову. Наприклад: «Причинна... / нашіптують долю *сиротинну* / під місяцем опівнічним» [2, с.80], «І зашепелявів *марнотенний* клич / Марнотами бранок гуцульської кахлі» [2, с.99]. Акцентну функцію виконують такі авторські прикметники: *сумувальний*, *жовтільний*, *марнотенний* і под. Наприклад: «Там скрізь воцана шпакля. / Іржава шибка. *Сумувальний* мур» [2, с.83]; «Перстач цвіте. Шовки *жовтільні*. / Шумке повісмо кошове...» [2, с.32]. Евфонічний ефект, який передають ці неологізми, підтверджує, що «авторські індивідуальні новотвори часто придумані лише для потреб даного твору, вони входять у мелодійну і семантичну структуру даного твору, а поза ним не мають жодної вартості» [1, с.21].

Виявлені у поетичних текстах індивідуально-авторські прислівники – здебільшого вторинні, похідні одиниці. За семантикою кореня вони виразно співвідносяться з узуальними словами – іменниками (прокльон – *прокльонно*, пор.: «Незримо на серці. Німотно на струнах. / Краплинно, *прокльонно* приймаю цю тужу» [3, с.9]; прикметниками (краплинний – *краплинно*, мільонний – *мільонно*, пор.: «Я люд оцей знав. Їх *мільонно*» [5, с.90]).

Активне неологічне словотворення – виразна ознака поетичного мовлення С. Сапеляка. Поезія письменника насичена okazіоналізмами, за допомогою яких автор передає найтонші відтінки почуттів, переживань, ставлення до зображуваного, увиразнює мову твору. Використовуючи значну кількість неологізмів, митець не лише демонструє процеси мовного розвитку, збагачує словниковий запас, а й засвідчує високий потенціал виражальної спроможності української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ласло-Куцок М. Питання української поезики / М. Ласло-Куцок. – Бухарест: Мультиплікаційний центр Бухарестського університету, 1974. – С. 33.
2. Сапеляк С. Є. Во ім'я Слова : Поезії / С. Є. Сапеляк. – Х. : Майдан, 2007. – 154 с. – Серія «Поезія Слобожанщини».
3. Сапеляк С. Є. Журбопис : Вірші, публіцистика / С. Є. Сапеляк. – Х. : Майдан, 1995. – 96 с.
4. Сапеляк С. Є. Страсті по любові : Поезії / С. Є. Сапеляк. – [авт. вступн. статей О. Борисенко, М. Ткачук ; живопис В. Гонтарова ; дизайн В. Носаня]. – Х. : Майдан, 2000. – 132 с.
5. Сапеляк С. Є. Тривалий рваний зойк : Поезії / С. Є. Сапеляк. – К. : Рад. письменник, 1991. – 189 с.
6. Турчак О. М. Okазіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття : автореф. дис. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 українська мова / О. М. Турчак. – Дніпропетровськ, 2005. – 19 с.

Голдін В.

Науковий керівник – доц. Чумак Г. В.

ПЕРЕКЛАД ІДІОМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ ПОБУТОВОЇ ТЕМАТИКИ

Проблема перекладу ідіом завжди була актуальною. Спроби перекласти фразеологізми робилися багатьма видатними перекладознавцями і вже досягнуто чималих успіхів у цій галузі. Зокрема, сформульовано головні способи передачі значення ідіом різних видів такими вітчизняними вченими, як І. Корунець, Б. Ажнюк та Р. Зорівчак. [5] Однак переклад ідіом побутової тематики має свою специфіку і труднощі. Необхідність докладного дослідження способів передачі значення ідіом такого типу очевидна – інтенсивність міжкультурної комунікації зростає постійно, причому як на побутовому, так і на міжнародному рівні (політичні перемовини, інформаційні випуски мас-медіа, переклад літературних творів). Але поки що не існує єдиної думки щодо способів перекладу ідіом. Метою даної наукової статті є детальне вивчення можливих перекладів ідіоматичних одиниць побутової тематики, а також опис трансформації ідіом побутової тематики при перекладі художньої літератури.

Художньому стилю властиві дві основні функції, що зливаються одна в одну, – інформаційна і експресивна. Письменник повідомляє про факти і дає їм оцінку. Експресивна функція, найважливіша для цього стилю, обумовлює гостру потребу у виразних засобах. Найважливішою лінгвістичною ознакою художнього стилю є тісна взаємодія і взаємопроникнення експресивних, емоційно-мовних засобів та стандартних, широко

вживаних у даному стилі мови, засобів. Ідіоми побутової тематики є обов'язковим стилістичним компонентом мови літератури, важливим джерелом експресивно-емоційної насиченості, істотним засобом реалізації конструктивно-стильових особливостей газетної мови. Вони надають тексту певну впливову силу, допомагають створювати специфічну образність. Вони здатні не тільки висловити відповідну думку більш цілісно, а й передати своєрідне ставлення, оцінку. Наприклад, приказка: товкти воду в ступі (to beat the air) виражає більше експресивності, оцінку, ніж звичайне словосполучення: займатися пустою справою (to do something in vain). У стилістичних цілях ідіоми можуть вживатися як без змін, так і в трансформованому вигляді, з іншим значенням і структурою або з новими експресивно-стилістичними властивостями. Якщо аналізувати класифікації трансформацій ідіом, запропоновані різними авторами (Л. Байрамова, Н. Шадрін, А. Ельгаров, Е. Арсентьева, С. Вяльцева, Д. Давлетбаєва, Е. Халатнікова, С. Волосевич, В. Мокієнка, В. Теля, П. Чернишова, А. Кові, А. Маккай, Р. Мун тощо, можна зробити висновок, що лінгвісти не мають єдиного погляду на способи трансформації фразеологічних одиниць.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що перекладач, який працює з художньою літературою часто зіштовхується з проблемою перекладу ідіом побутової тематики, які зазнали певних семантичних, лексичних, синтаксичних, морфологічних або словотворчих трансформацій. Метою утворення таких конструкцій є прагнення автора додати додаткової конотації до виразу, збільшити образність вислову, заклати певний комунікативний або прагматичний аспект.

Крім класифікації В. Виноградова та М. Шанського, ми також проаналізували низку типологій ідіоматичних одиниць, зокрема: типологію Н. Амосової, О. Куніна, семантичну класифікацію Г. Грінь, яка розподіляє дієслівні фразеологічні одиниці американського варіанту англійської мови за семантичною ознакою, класифікацію американських ідіом О. Швейцара, типи ідіом за Д. Квеселевичем і В. Сасіною [2, 8, 11, 15].

Серед класифікацій, запропонованих зарубіжними дослідниками, особливий інтерес становлять класифікації ідіом британських лексикологів Дж. Сейдла та У. Макморді за походженням, а також за критеріями повної/неповної фіксованості. Проблема перекладу ідіом завжди була актуальною, оскільки існує певна асиметричність у співвідношенні значень конститuentів ідіоми та значення самого вислову, і тому важко зберегти специфіку кожної ідіоми з етномаркованим компонентом при перекладі її на іншу мову [7, с. 75].

Варто зазначити, що маючи справу з ідіомами побутової тематики, перекладач повинен не лише знати обидві мови, але й вміти аналізувати стилістичні та культурно-історичні аспекти вихідного тексту у порівнянні з можливостями мови, яка перекладається. З'ясовано, що у стилістичних цілях ідіоми можуть вживатися як без змін, так і в трансформованому вигляді, з іншим значенням і структурою або з новими експресивно-стилістичними властивостями. Найчастіше під трансформацією розуміється будь-яке відхилення від загальноприйнятої норми, закріпленої у лінгвістичній літературі, а також імпровізована зміна в експресивно-стилістичних цілях.

Для досягнення адекватного перекладу ідіом побутової тематики було запропоновано такі способи перекладу:

Описове пояснення значення. Якщо англійська ідіома не має в українській мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад міг би призвести до малозрозумілого буквалізму, перекладачеві необхідно відмовитись від передачі образності та використовувати описовий переклад - з поясненням змісту ідіоматичної одиниці за допомогою вільного сполучення слів. Приклад: *If you want to be a member of this club, you are to abide by.* - *Якщо ти хочеш стати членом цього клубу, ти мусиш дотримуватися правил. І wouldn't offend you for all the tea in China.* - *Я б ніколи тебе не образив, якою б не була причина!*

Щораз більшої популярності в перекладі ідіоматичних виразів набуває еквівалентний переклад: *Come on in. Sit down and feel at home.* - *Заходь і почувай себе як вдома.* Такі образні фразеологічні одиниці в рідній мові, які повністю відповідають по змісту якому-небудь англійському фразеологізму і які базуються на одному з них образі перекладаються за допомогою еквівалентів: *early bird* - рання пташка; *to stew in one's own juice* варитися у своєму соку; *to be born under a lucky star* народитися під щасливою зіркою; *to pour oil on the flames* підлити масла у вогонь.

Фразеологічні аналоги. Кількість образних ідіом, які співпадають по змісту та образності в англійській та українській мовах, порівняно невелика. Значно частіше перекладачеві треба використовувати українську ідіому, аналогічну за змістом англійській, але, яка базується на іншому образі, як наприклад: *a drop in the bucket* - капля у морі; *a fly in the ointment* - ложка дьогтю в бочці з медом; *it is raining cats and dogs* - лє як з відра. Використання відповідного аналогу забезпечує такий же адекватний переклад англійської ідіоми, як і у випадку існування фразеологічного еквівалента: *Haven't seen him for ages.* - *Сто років його не бачив.*

Дослівний переклад (калькування) ідіом. Іноді перекладач, намагаючись зберегти образність оригіналу при перекладі ідіоми побутової тематики, для якої немає ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до дослівної передачі образу. Такий спосіб може бути застосований в тому випадку, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем та не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови. Дослівний переклад

не є фразеологічним перекладом, бо він не використовує готові ідіоми, які є у мові перекладу, а кожного разу створює новий образний зворот, чужий рідній мові, хоча і зрозумілий: *to grind (one, something) to powder* - розтерти, стерти на порошок (когось, щось); *to keep a dog and bark oneself* - тримати собаку, а лаяти самому, *love me, love my dog* - любиш мене, люби і мою собаку.

Можемо зробити висновок, що лінгвісти не мають єдиного погляду на способи трансформації ідіоматичних одиниць, але загалом трансформації можна розділити на п'ять загальних груп: 1) семантичні трансформації; 2) лексичні трансформації; 3) синтаксичні трансформації; 4) морфологічні трансформації; 5) словотворчі трансформації. Для підтвердження теоретичних положень дослідження ми вибрали зразки творів англomовної художньої літератури, що містять ідіоми побутової тематики, і здійснили переклад українською мовою. Проаналізувавши отримані варіанти і з'ясувавши, що хоча й застосовуються різні способи перекладу ідіом побутової тематики, але найчастіше нам доводилося розкривати структуру ідіоми шляхом опису і втрати фразеологічного забарвлення виразу. Це зумовлено різною фразеологічною традицією англійської та української мов і необхідністю передати при перекладі, перш за все, значення висловлення. Доволі часто нам вдалося підбирати ідіоматичний аналог, що дозволяло зберегти певну стилістичну конотацію повідомлення при перекладі. Але варто зазначити, що найкращим способом передачі ідіом побутової тематики в художніх творах, без сумніву, є використання відповідної ідіоми в рідній мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альтапова Л.Ч. Модальная значимость английских фразеологизмов с окказиональными преобразованиями в тексте / Людмила Альтапова // Коммуникативно-функциональное описание языка: Сб. науч. Трудов. Уфа, 2001. – 269 с.
2. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова. – М.: УРСС, 2010. – 216 с.
3. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка / И.В. Арнольд. – М.: Флинта, 2002. – 384 с.
4. Арсентьева Е.Ф. Типы контекстуальных трансформаций ФЕ / Е.Ф. Арсентьева, А.Р. Ахметшина. – Наб. Челны: Рудик, 2002. – 298 с.
5. Баран Я.А. Фразеология у системі мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Я.А. Баран. – К., 1998. – 32 с.
6. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику / А.Н. Баранов. – М.: ЛКИ, 2007. – 360 с.
7. Бондаренко В.Т. О лексическом варьировании пословично-поговорочных выражений в свете фразеологической переходности / В.Т. Бондаренко // Переходные явления в области лексики и фразеологии русского и других славянских языков. – Вел. Новгород, 2001. – 354 с.
8. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В.В. Виноградов // Избранные труды. Лексикология и лексикография. – М.: Наука, 1986. С. 140-161.
9. Витковская Е.О. Двойная актуализация фразеологизмов в аспекте перевода / Е.О. Витковская. – СПб., 2009. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.novsu.ru/file/315685>
10. Внук Т.В. Особенности окказиональных модификаций фразеологизмов в текстах немецкой коммерческой рекламы / Т.В. Внук // Вестн. МГЛУ. Сер. 1, Филология. – 2008. – №3 (34). – С. 74- 84.
11. Гринь Г.С. Глагольные фразеологизмы в американском варианте английского языка / Г.С. Гринь. – М.: Издательство МГУ, 1980. – 123 с.
12. Захаров В.П. Корпусная лингвистика: учебник для студ. гуман. вузов / В.П. Захаров, С.Ю. Богданова. – Иркутск: ИГЛУ, 2011. – 161 с.
13. Захаров В.П. Статистический метод выявления коллокаций / В.П. Захаров, М.В. Хохлова // Языковая инженерия в поиске смыслов. XI Всероссийская объединенная конференция «Интернет и современное общество». – СПб., 2008. – С. 40-54.
14. Казакова Т.А. Практические основы перевода / Т.А. Казакова. – СПб.: Союз, 2000. – 320 с.
15. Квеселевич Д.И. Однослівні ідіоми в українській та англійській мовах / Д.И. Квеселевич, В.П. Сасіна // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Проблеми зіставної семантики». – К., 1995. – С. 114-116.
16. Константинова А.А. Пословицы и поговорки в современной англо-американской прессе. Авторское использование традиционных паремий / А.А. Константинова. – М., 2008. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000063105/322/image/322-022.pdf>
17. Копниленко М.М. Очерки по общей фразеологии: Проблемы, методы, опыты / М.М. Копниленко, З.Д. Попова - Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1990. – 125 с.

Кравець С.

Науковий керівник – доц. Чумак Г. В.

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Одним з актуальних завдань сучасної лінгвістики є докладне вивчення словникового складу мов у синхронно-діахронному аспекті. Особливо важливим є дослідження процесів становлення і розвитку окремих терміносистем у сучасних літературних мовах, їхнього функціонування та специфіки проникнення іншомовних елементів до термінологічного фонду національних мов.